УДК 657

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЗОРОСТІ ФІНАНСОВОГО РОЗРАХУНКОВОГО КОНТРОЛЮ ТА КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ

В. Лінчевська, група МЕ-24М
О. Сторожук, канд. екон. наук, доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет

У сучасних умовах глобалізації та переходу до цифрової економіки фінансовий контроль відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління державними ресурсами. Розширення сфери фінансово-господарської діяльності, орієнтоване на ринкові механізми, актуалізує необхідність впровадження інноваційних підходів до контролю та управління фінансами. Одним із основних викликів для України в контексті євроінтеграції є створення ефективної системи фінансового контролю, яка базується на цифрових технологіях і сприяє зниженню корупційних ризиків.

Дослідження теоретичних та прикладних аспектів ролі цифрових технологій для ефективного фінансово-облікового управління суб'єктів господарювання України знайшли відображення в наукових працях таких дослідників, як Здір В.А., Ткаченко А.А., Бразілій Н.М. [4]. Питання цифрових технологій у контексті публічного управління фінансами досліджуються у праці Морозова Д.Ю. [7]. Елементи внутрішнього контролю корупційних ризиків стали об'єктом досліджень вчених Міщенко Т. та Микитенко Т. [6]. Механізм запобігання корупції досліджував Головкін Б.М. [1]. Дефініцію поняття «корупційні ризики», а також засоби їх мінімізації висвітлює у своїй роботі Заїка К.П. [2]. Дослідженню корупційних ризиків у сфері публічних закупівель та аналізу методів їх мінімізації присвячена праця Сірко В.С. [8].

Мета цієї статті полягає у здійсненні аналізу ролі цифрових технологій у забезпеченні прозорості фінансового розрахункового контролю та корупційних ризиків.

Аналіз корупційних ризиків у сфері публічних закупівель є ключовим аспектом забезпечення прозорості фінансового розрахункового контролю та ефективності державного управління. Використання якісних та кількісних методів оцінювання дозволяє виявити потенційні ризики та розробити заходи з їхнього мінімізації. Наукові дослідження підкреслюють важливість збору експертних оцінок та врахування думок учасників процесу закупівель для підвищення рівня відкритості та підзвітності фінансових потоків. Корупційні прояви у публічних закупівлях становлять серйозну загрозу економічному розвитку держави та підривають довіру громадян до інституційного управління. У контексті сучасних реформ у сфері фінансового контролю, вагоме значення має впровадження електронної системи публічних закупівель ProZorro, яка спрямована на забезпечення прозорості, відкритої конкуренції та підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів. Розроблена за участі громадських організацій та урядових структур, система ProZorro значно сприяла зниженню рівня корупційних ризиків та посиленню контролю за державними фінансами.

Однак, із впровадженням електронної системи публічних закупівель виникли нові загрози, пов'язані з адаптацією корупційних схем до умов цифрового середовища. Зокрема, приховані домовленості між учасниками тендерів, маніпулювання критеріями відбору та використання пов'язаних юридичних осіб залишаються актуальними проблемами, що потребують постійного моніторингу та вдосконалення механізмів фінансового розрахункового контролю. Регламентація діяльності системи ProZorro здійснюється відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі» [3]. Його правова основа передбачає застосування інструментів антикорупційного контролю та фінансового аудиту з метою недопущення

зловживань у процесі здійснення державних закупівель. Посилення контролю за дотриманням законодавчих норм, запровадження додаткових механізмів перевірки угод та підвищення відповідальності суб'єктів закупівель сприятиме підвищенню прозорості фінансових операцій та зниженню корупційних ризиків у державному секторі.

У сучасному законодавчому полі відсутні чіткі вимоги щодо процедури визначення замовниками власних потреб та їх пріоритетності, що створює потенційні ризики закупівлі товарів і послуг, фактична необхідність у яких відсутня, або ж здійснення придбань у значно більшому обсязі, ніж це обґрунтовано реальними потребами [5]. Даний аспект особливо актуальний для комунальних та комунальних некомерційних підприємств, які можуть нагромаджувати значні залишки товарів, що зберігаються протягом тривалого періоду без використання.

Корупційні ризики у сфері публічних закупівель можуть проявлятися у вигляді таких явищ як закупівля непотрібних або завищеної вартості товарів, які надалі використовуються не за цільовим призначенням або для особистих потреб відповідальних посадових осіб; придбання послуг, оцінка яких ускладнена або неможлива, з метою надання преференцій зацікавленим особам. Джерела зазначених ризиків охоплюють відсутність законодавчих вимог щодо комплексного річного плану закупівель; наявність дискреційних повноважень при розробці тендерної документації; недостатній рівень внутрішнього контролю та розподілу функціональних обов'язків між відповідальними особами; обмеження зовнішнього контролю за процедурами закупівель у період дії правового режиму воєнного стану.

Виходячи з цих позицій, можемо стверджувати, що цифровізація фінансового та закупівельного контролю є ефективним механізмом запобігання корупційним проявам та підвищення рівня прозорості у сфері державних закупівель. Доцільними технологічними рішеннями можуть стати блокчейн-технології, які дозволяють зберігати незмінність і прозорість записів про проведені закупівлі, при цьому всі транзакції вносяться у децентралізовану базу даних, що унеможливлює несанкціоноване редагування або приховування даних.

Використання алгоритмів штучного інтелекту для аналізу закупівельних процесів дозволяє виявляти аномальні відхилення у ціноутворенні, підозрілі транзакції та потенційні конфлікти інтересів, а поєднання закупівельної інформації з доступними публічними реєстрами здатне забезпечити можливість громадського та незалежного контролю за процесом державних закупівель. Застосування спеціалізованих платформ дозволяє здійснювати постійний контроль за розподілом бюджетних коштів, що сприяє зниженню рівня корупційних ризиків.

Застосування таких технологій дозволить значно підвищити ефективність фінансового контролю, знизити можливість корупційних зловживань та забезпечити прозорість закупівельних процесів у публічному секторі.

Окрім цього, для мінімізації корупційних ризиків у сфері публічних закупівель необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня прозорості, ефективності контролю та забезпечення відповідальності суб'єктів цього процесу. Одним із ключових інструментів є впровадження та подальший розвиток електронних платформ для здійснення закупівель. Використання систем електронних закупівель, таких як Prozorro, вже продемонструвало свою ефективність у зниженні рівня корупційних проявів. Подальше вдосконалення таких платформ, зокрема шляхом автоматизації процедур та мінімізації людського фактору, сприяє зменшенню можливостей для неправомірного втручання та маніпуляцій.

Додатково важливим є підвищення рівня професійної компетентності державних службовців, залучених до процесу закупівель. Регулярне навчання з питань антикорупційної політики, етики та запобігання конфлікту інтересів сприятиме зростанню їхньої обізнаності щодо потенційних корупційних ризиків та відповідальності за порушення.

Важливу роль у боротьбі з корупцією відіграє громадський контроль. Посилення участі

громадських організацій та журналістів у моніторингу державних закупівель сприяє виявленню потенційних корупційних схем, забезпечує публічність і сприяє формуванню довіри до механізмів державного регулювання у цій сфері.

Загалом, аналіз корупційних ризиків у сфері публічних закупівель є визначальним аспектом забезпечення прозорості фінансового контролю та ефективного державного управління. Використання електронних систем, зокрема ProZorro, сприяє мінімізації корупційних проявів шляхом відкритості, конкурентності та вдосконалення механізмів державного аудиту. Однак цифровізація закупівельних процесів не усуває повністю загрози корупції, а трансформує їх у нові форми, що потребують подальшого вдосконалення інструментів моніторингу та контролю.

Впровадження сучасних технологічних рішень, зокрема блокчейн-технологій та алгоритмів штучного інтелекту, здатне суттєво посилити прозорість закупівель та запобігти маніпуляціям із тендерною документацією. Такі рішення дозволяють забезпечити незмінність даних, виявлення аномалій у закупівельних процесах та конфліктів інтересів, що сприятиме підвищенню рівня відкритості та підзвітності державного сектору. Разом із впровадженням технологічних інновацій важливу роль відіграє нормативно-правове регулювання закупівельної діяльності. Удосконалення законодавчої бази, зокрема встановлення чітких вимог щодо визначення потреб у закупівлях, посилення контролю за виконанням контрактів та розширення можливостей громадського моніторингу, сприятиме мінімізації корупційних ризиків.

Важливим чинником підвищення ефективності антикорупційних заходів є підвищення рівня професійної компетентності посадових осіб, залучених до процесу закупівель. Навчання з питань антикорупційної політики, запобігання конфлікту інтересів та етики сприятиме формуванню високого рівня відповідальності та свідомого підходу до виконання обов’язків. Крім того, залучення громадських організацій та незалежних аналітичних структур до моніторингу закупівель сприяє забезпеченню публічного контролю та своєчасному виявленню корупційних зловживань. Розширення механізмів взаємодії між державними органами, бізнесом і громадянським суспільством є необхідною умовою для забезпечення відкритості закупівельної діяльності та підвищення довіри громадян до державних інституцій.

Таким чином, ефективна боротьба з корупційними ризиками у сфері публічних закупівель потребує комплексного підходу, що поєднує технологічні, нормативно-правові та освітні заходи. Запровадження новітніх цифрових рішень у поєднанні з посиленням контролю, підвищенням компетентності відповідальних осіб та активізацією громадського нагляду сприятиме формуванню прозорої, ефективної та доброчесної системи державних закупівель.

Список літератури

1. Головкін Б. М. Механізм запобігання корупції. Часопис Київського університету права. 2018. № 4. С. 254-260.
2. Заїка К. П. Корупційні ризики: поняття та засоби їх мінімізації. Актуальні проблеми правознавства. 2018. Вип. 2. С. 35–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2018_2_7.
3. Закон України «Про публічні закупівлі» rada.gov.ua URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text (дата звернення: 01.04.2025).
4. Здір, В. А., Ткаченко, А. А., & Бразілій, Н. М. (2024). Роль цифрових технологій для ефективного фінансово-облікового управління суб’єктів господарювання. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління, (11). https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-09-02
5. Методологія оцінки корупційних ризиків в діяльності органів місцевого самоврядування. Київ, 2024. 156 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-05/undp-ua_metodolohiya_otsinky_koruptsiynykh_ryzykiv_dlya_oms_2024.pdf
6. Міщенко, Т., & Микитенко, Т. (2022). Елементи внутрішнього контролю корупційних ризиків. Економіка та суспільство, (42). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-75
7. Морозов Д.Ю. Цифрові технології у системі публічного управління фінансами. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/visnyk_PO/28_57_2024/UPB/Bulletin_28_57_sciences_Social_and_behav_Manag_Admin_Morozov.pdf (дата звернення 01.04.2025).
8. Сірко В.С. Корупційні ризики в публічних закупівлях: аналіз корупційних ризиків та методів їх мінімізації, включаючи законодавчі та організаційні заходи. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2024/62.pdf